

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1947. G.

30. MAIJĀ

Nr. 22 (124)

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIKU OTRAJAM KONGRESAM SANĀKOT

5. jūnijā sanāks Latvijas Padomju rakstnieku savienības otrais kongress, kurā piedalīsies brālīgo republiku literatūras pārstāvji.

Kongress būs visai iezīmīgs notikums mūsu republikas kultūras dzīvē, kam jāsaasina uzmanību tiem jauniešiem, tām svarīgajām problēmām un uzdevumiem, kas turpmāk jāveic latviešu padomju rakstniecībā. Tā būs arī atskaitē, ko mūsu literatūra veikusi divu kongresu starplīkās.

No pirmā kongresa, kas sanāca pirms kara, pagājuši seši gadi. Šis laiks ir bagāts izcilīgiem notikumiem latviešu tautas likteņos. Līdz ar padomju k. artas nodibināšanu Latvijā 1940. gadā arī literatūras priekšā nostājās pavisam jauni uzdevumi, kas radikāli atšķiras no tiem, kādi tai bija kapitalistiskā plutokrātiskā režīma apstākļos.

Jaunās padomju literatūras pats svarīgākais uzdevums ir audzināt mūsu tautu, mūsu jaunatni Lēpina-Stalīna partijas humāno ideju garā, parādīt jaunā cilvēka — socialistiskās iekārtas cēlāja — seju, viņa morālo pārkāpumu par buržuaziskās iekārtas ļaundim.

Latviešu padomju literatūras mūžs nav ilgs. Pirms sešiem septiņiem gadiem, mūsu dzīvei un kultural pašos pamatos pārkārtojoties un uzplaukstot, literatūra paspēja tikai izvērst savus spēkus, tā tikko vēl iecerēja un aizsāka savus nodomus, kad Padomju Savienības tautām uzbruka hitleriskie bandīti.

Izbeidzās mierīgās celtniecības periods. Tāpat kā visi dzīvē, arī mūsu jaunajai padomju literatūrai bija jāpārslēdzas uz kara sliekšni, jāstājās cīņā par mūsu Dzimtenes brīvību un neatkarību, ko apdraudēja sensenais, ienaidīgs ienaidnieks — vācietis. Un mūsu literatūra nostājās uz kara ceļa.

Stāvoklis bija smags, taču rakstniecība nezaudēja drosmi. Tā augs un rādījās kara uguns, tās darbinieki nereti cīnījās pret ienaidnieku ar šauteni rokās, smelot spēkus socialismā, idejās, dzīvē Dzimtenes mīlestībā un kvēlā naidā pret fašistiskajiem ieburcējiem. Šodien var teikt, ka mūsu rakstnieki karā godam darīja savu padomju patriotu pienākumu. Savos sacerējumos tie izteica visus mūsu tautas domas un jūtas, acināja cīņā neliekties, izturēt, iedvesa ticību padomju leroču spēkam, galīgai uzvarai pār ienaidnieku.

Mums ir virtnie bargājis Tēvijas kara dienas radītu darbu, kas kvēli runā ar latviešu strēlniekiem frontē un darbalaudim aizmugurā, kuros attēlots padomju cīņtāja nesalūzama spēks, viņa varonība, patriotisms un neapšāpējama uzvaras griba.

Lai nosaucam karā tautas rakstnieka Andreja Upīša noveles «Klāvs Brūnis», «Rolanda pēctecis», «Viesnīca pie Sīnīcas», «Vīļa Lāča stāstus «Nākotnes kalēji», «Vecā Krūzes dēls» un lugu «Vedekļa», virkni Arvīda Grigūļa, Indriķa Lēmana, Annas Sakses, Jāņa Granta, Ignāta Muļnieka, Annas Brodēles u. c. kara stāstus, sirsnīgas tautu draudzības un Dzimtenes mīlestības apgarotās Jāņa Sudrabkalna, Frīda Rokpeļa, Valda Luksa, Jūlija Vanaga, Meinharda Rudziņa, Andreja Baloža, Arvīda Grigūļa u. c. dzejoļus un cīņu dziesmas.

Šiem un citiem šeit neminētajiem darbiem Tēvijas karā bija nenoliedzama nozīme strēlnieku un varonīgo aizmugures darba veicēju morālo spēku un cīņas gribas stiprināšanā. Savu vērtību tie nav zaudējuši arī šodien, un daudzi no tiem paliks latviešu literatūras vēsturē kā mākslas dokumenti, no kuriem mūsu jaunatne smels ierosmi cīņā par padomju zemes varonības stiprināšanu.

No kara mūsu literatūra atgriezās ne tikai nobriedusi un norādījusi, bet arī papildināta glūži jauniešiem, apdāvinātiem kadriem. Tie izauga galvenokārt frontē, kauju ugunīs, un tas ir ziņmīgs apliecinājums padomju literatūras nemīnīgo radošajam spēkam, tās neapšāpējamajam attīstības spējam.

Pēc atgriešanās no hitleriešiem atbrīvotajā dzimtenē latviešu padomju rakstnieku saimei pievienojās tie dzejnieki, kas kara laikā palika vācu okupētā Latvijā, kas nebija gājuši kopā

ar buržuaziskajiem nacionalistiem. — mūsu tautas nodevējiem un nīknākajiem ienaidniekiem.

Otrajam kongresam būs jāziņo, kā mūsu rakstnieki izpratīši partijas pagājušā gada svarīgos, vēsturiskos lēmumus literatūras un mākslas jautājumos, vai no mūsu literatūras izskauštas tās apolitiska, bezidejuma un dekadentisma tendences, kas ieskanējās viena otra dzejnieka un rakstnieka pēckara darbos.

Mūsu tauta, pašizliedzīgi pārvarot kara radītās grūtības, ar panākumiem atjauno savu saimniecību, veicot Staļina ceturtais piecēdzes plāna lielos uzdevumus. Par to gaišu liecību doļ pirmā termiņa izpildītie plāni ražošanā, to apliecina šī pavasara lauku apsešana. Vai maz jāatgādina, cik svarīga nozīme cīņā par socialistisko celtniecību, par komunisma uzvaru mūsu zemē padomju literatūrai?

Boļševiku partija rakstniecībai ierada svarīgu lomu dzīves attīstībā. Literatūra jāpiedalās cilvēka apziņas veidošanā. Ne velti biedrs Staļins nosauca rakstniekus par cilvēku dvēselies inženieriem. Tas atsedz padomju literatūras milzīgo nozīmi sabiedrības pārveidošanā.

Latvijas padomju literatūras uzmanības centrā jābūt padomju cilvēkam, viņa darbībai un cīņai. Palīdzēt tautas viņas cīņā par komunismu, palīdzēt celt mūsu socialistiskās Tēvzemes labklājību un varonību, lūk, no kādām idejām jāvadās mūsu rakstniekiem, kādiem uzdevumiem jākalpo viņa radošajam darbam. Stāvēt par tautas un padomju dzimtenes interesēm, lūk, kur galvenā jēga padomju rakstnieka darbā.

Ne velti mūsu pēckara literatūrā labākie darbi ir tie, kuru temas sakņojas tautas dzīvē un cīņā. Plašu laistījumu masu uzmanības lokā šodien ir Vīļa Lāča romāns «Vētra», kurā attēlota latviešu tautas cīņa par padomju dzīvi. Arvīds Grigūlis saista skatītāju tukstošos ar lūgām, kurās atmasko latviešu buržuazisko nacionalistu nodevēju, budžu kaitniecību un padomju ļaunību cīņā par socialistiskās iekārtas nostiprināšanu laukos. Dzīļu interesi un atsaucību rod Aleksandra Čaka, Jāņa Grota, Valda Luksa, Andreja Baloža u. c. daudzīe dzejoļi, kuros apdziedāts padomju cilvēka šodienas darbs laukos un rūpnīcās.

Viss tas dod zināmu liecību par to, ka partijas kritika, ka viņas skaidrie un konkrētie norādījumi palīdzējuši mūsu rakstniekiem stingrāk nostāties padomju literatūras pozīcijās, ka rakstnieki atsaukušies tautas interesēm un vajadzībām, izpratūši VK(b)P CK norādījumu, ka «katra bezidejiskuma, apolitiska, «māksla mākslai» propaganda padomju literatūrai ir svēta, kaitīga padomju tautas un valsts interesēm».

Teiktāis par partijas lēmumu svētiģo ietekmi mūsu literatūrā, par zināmu pagriezienu tajā nebūt vēl nezinām, ka šos partijas svarīgos norādījumus pilnībā izpratūši visi rakstnieki un no tiem taisījuši attiecīgus secinājumus. Mūsu rakstnieki un literatūras darbinieki vēl arvien paliek lieli parādnieki savai tautai. Partija dibinātā pārmēt, ka rakstnieki strādā pārāk gausi, salīdzinot ar darba tempiem ražošanā, ka pārāk maz parādās literāri sacerējumi par šodienas temām, kurās darbalaudis vēlas redzēt atspoguļotu to grandiozo jauncelsmes procesu, kas noris mūsu republikā, tas padomju cilvēka morālās īpašības, kas viņu dara pārāku par kapitalistiskās iekārtas sabiedrību. Šis pārmetums sevišķi attiecināms uz prozu un dramaturģiju, kur pēdējā laikā nav parādījis kaut cik ievērojamāks darbs ar aktuālu šodienas tematiku. Arī literatūras kritika strādā visai gausi boļševistiskās principialitātes garā un tādā kārtā maz palīdz literatūras attīstībai tai virzienā, kādu tai norādījuši partija.

Sabiedrība cer, ka Latvijas padomju rakstnieku otrais kongress būs viena no tām svītrām, kas mūsu literatūru pamudinās iet drosmīgāk boļševisma ceļu, lai tā pilnīgi spētu izpildīt tos uzdevumus, ko tai nosacījusi Lēpina-Staļina partija un padomju tauta.

Latvijas Padomju rakstnieku savienība

rosīgi gatavojas II kongresam. Republikas jau paziņojusās savu delegāciju sastāvu. No Maskavas organizācijas ieradīsies PSRS Padomju rakstnieku savienības ģenerālsēkretārs A. Fadejevs, žurnāla «Ogņok» atbildīgais redaktors dzejnieks A. Surkovs, kritiķi O. Reznīks, K. Zelinskis un literatūras vēsturnieks A. Isbachs. No Lēpina-Staļina organizācijas — Rakstnieku savienības atbildīgais sekretārs L. Brausevičs un stāstnieks I. Krats. No Moldāvijas — prozaiķis Jons Kanna un dzejnieks Vetrovs; Igaunijas — Rakstnieku savienības atbildīgais sekretārs Pauls Viņdings un rakstnieks Rālis Parve; Tadžikijas — dzejnieki Mirsakarovs un Rachims; Azerbaidžanas — Osmans Sarvīllis; Kareļu-Somu republikas — Anti Tivonens.

Ap kongresa laiku Valsts izdevniecība laids klajā veselu rindu jaunu grāmatu. Iznāks Andreja Upīša kopoto rakstu I sējums, Ernesta Birznieka-Upīša kopoto rakstu I sējums, Raiņa «Pūt, vējiņ!» ilustrēts izdevums, Jāņa Sudrabkalna dzejas «Brāļu saimē», Indriķa Lēmana stāstu krājums «Kalve», Leona Paegles lugas A. Grigūļa sakātojumā, Vīļa Lāča «Vētra» I daļa jaunā izdevumā. No tukstoties dailliteratūras darbiem iznāks A. Tolstoja «Sāpu ceļš» Andreja Upīša tulkojumā, A. Fadejeva «Jaunā gārde» P. Vilpa tulkojumā, V. Kostļeva «Ivans Barga», S. Barodina «Domas Dmītrijs», E. Pinčona «Sapaļa Neuzvaramais», E. Zolā «Sabrukums» u. c. Sevišķi ļēģuvm literatūras un kultūras darbiniekiem būs V. Lēpina rakstu izlase «Par kultūru un mākslu».

No oriģinālliteratūras Valsts izdevniecības dailliteratūras apgādā nodevis ražošana: Aleksandra Čaka un Anatola Imermana dzeju krājums, J. Niedres romāna «Puškanu sala» I daļu, Raiņa kopoto rakstu I sējumu, Andreja Upīša kopoto rakstu II sējumu un romāna «Zaļā zeme» otro izdevumu, Rūdola Blaumana kopoto rakstu III sējumu u. c. grāmatas.

Kongresa atklāšanas dienā — 5. jūnijā uzcīnātas sabiedriskās organizācijas un darba vietu pārstāvji. Ielūgumi pieprasīti Rakstnieku savienības sekretāriem, Kr. Barona ielā 12.

PAR PSRS PADOMJU RAKSTNIKU SAVIENĪBAS VALDES PLENUMU

26. jūnijā Maskavā notiks PSRS Padomju rakstnieku savienības valdes plenums.

Referātu «Padomju literatūra pēc VK(b)P CK lēmumiem par žurnāliem «Zvezda» un «Lēpina» lasīs PSRS Padomju rakstnieku savienības ģenerālsēkretārs A. A. Fadejevs.

Koreferātus par ukraiņu, uzbeku, lietuvju, latviešu un igauņu literatūru lasīs A. Korneičuks, M. Aibeks, A. Venclova, A. Opīts un I. Semperis. Plenums ilgs 4—5 dienas.

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIKU SAVIENĪBAS II KONGRESS

1947. g. 5., 6. un 7. jūnijā

Kongresa darba kārtība:

5. jūnijā

Kongresa atklāšana — Latvijas Valsts Universitātes aulā, Raiņa bulv. 19, pl. 10; PSRS Padomju rakstnieku savienības ģenerālsēkretāra A. Fadejeva referāts — Padomju cilvēka tēls; Latvijas Padomju rakstnieku savienības valdes sekretāra K. Krauliņa referāts — Latviešu padomju literatūra pēc VK(b)P CK lēmumiem; A. Isbacha referāts — Krievu literatūras vispārējais nozīme; R. Peļses koreferāts — Latviešu un krievu literatūras sakari

Pl. 20 — PSRS tautu rakstnieku vakars

6. jūnijā, pl. 10.

Rakstnieku savienībā, Kr. Barona ielā 12, notiks debātes par A. Fadejeva un K. Krauliņa referātiem.

7. jūnijā, pl. 10.

Rakstnieku savienībā, Kr. Barona ielā 12, J. Niedres referāts — Latviešu literatūras vēstures aktuālas problēmas; A. Grigūļa referāts — Padomju literatūra — visprogresīvākā literatūra pasaulē Valdes un revīzijas komisijas vēlēšanas

Latvijas PADOMJU RAKSTNIKU SAVIENĪBĀ

PĒTERA SILA DZEJOĻU GRĀMATA

Par Sila dzejoļiem pirmās referēja E. Damburs.

Pēteris Sils ir vēl jauns dzejnieks. Dzejoj viņš iesācis tikai Tēvijas kara gados latviešu strēlnieku divīzijā. Pirmajā dzejoļu grāmatā uzņemts viss, ko viņš sarakstījis trīs gados, — pavisam 46 dzejoļi. Pārļasot krājumu, patikami konstatē, ka Pētera Sila dzejnieka talants attīstās un aug. Pēdējā laikā rakstītie dzejoļi rāda, ka Sils nemīgi paplašina savu dzejas tematiku, nopietni strādā pie apdares. No jaunajiem dzejniekiem Sils viens no pirmajiem visaktīvāk atsauces celtniecības temal. Bet pirms manuskripta nodošanas izdevniecībai Silam pie atsevišķiem dzejoļiem vēl jāpārstrādā. Nopietni jāpārveido garākais dzejoļums — «Zeme sauc». Tajā pirmās daudzas publicistikas, sauc pramatisku rindu. Tāpat krietni jāpārstrādā arī Rīgas atbrīvošanas un Augstākās Padomes vēlēšanām veltītie dzejoļi. Tajos pavism maz dzejas. Izņemams vai pārstrādājams arī pirmais dzejoļis par Jēlgaļu. Dzejoļi «Latme» un «Apskaidrotais vaigs» jāpārstrādā un jāsaista ar šodienu. Tie pārāk nekonekrēti.

Otrais referents Jānis Grots sīkāk pieskārs Sila grāmatas pēdējai nodaļai, ko autors veltījis mūsu visjaunākajai paaudzei — bērniem. Atzīstot, ka šie dzejoļi paš par sevi ir audzināši, pozitīvi un tuvi bērnu psiholoģijai, referents tomēr konstatēja, ka tie lāģā neiederas grāmatas vispārējā kompozīcijā un būtu izdomāti atsevišķā kopojumā.

Tāpat kā Edgara Dambura izteiktajām domām, tā arī otra referenta viedoklim pievienojās runātāji debātēs, kurās piedalījās Valdis Lukss, Jānis Plaudis, Adolfs Talcis, Arvīds Grigūlis un Cecilija Dinere.

Dzejas sekcija konstatēja, ka Sila ideoloģiskā nostādne viņa dzejā ir pareiza, ka tā atbilst šodienas īstenībai. Dzeju krājums izdomāms, jo to idejiskā un poētiskā vērtība samērā augsta, kopīgā noskaņa mōza un virzoša.

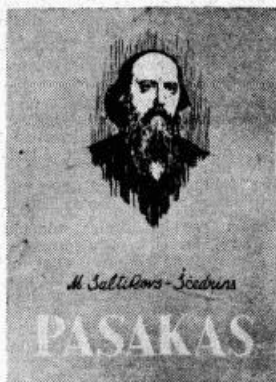
IZSTĀDE — „RĪGAS OSTAS ATJAUNOŠANA“

S. g. 1. jūnijā Latviešu un Krievu valsts mākslas muzejā latviešu padomju mākslinieki atklās savu pirmo tematisko izstādi, kas veltīta Rīgas ostas atjaunošanas darbiem. Ne visi izstādītie darbi ir mākslinieciski pilnvērtīgi un pabeigti. To vairums vēl līdzinās uzmetumiem un skicēm, bet ļau pati šī kolektīvā darba ideja, ietverot kopīgi lielu mūsu saimnieciskās dzīves atjaunošanas temu, peina nespērdamu ievērtību.

Visiem izstādes dalībniekiem viņu darbā šī tema lielā mērā palīdzēs apgūt dzīlāku un plašāku socialistiskā realisma metodes izpratni.

Izstādē piedalās daudzi mūsu tēlotājas mākslas ievērojamākie pārstāvji: nopelniem bagātā mākslas darbinieki — O. Skulme, A. Lapīns, mākslinieki — A. Zviedris, Ed. Kalniņš, A. Egle, A. Breļķis u. c.

G. M.

M. Saltikova-Scedrina

Valsts izdevniecības apgādā iznākušās M. Saltikova-Scedrina Pasakas ar V. Medvedjeva ilustrācijām

Latvijas padomju rakstnieku 2. kongresu sagaidot

NO PIRMĀ LĪDZ OTRAM KONGRESAM

5. jūnijā Rīgā Latvijas padomju rakstnieku saime pulcēsies savā otrajā kongresā. No pirmā kongresa, kas notika 1941. gadā, ir pagājuši seši gadi, vis-svarīgākais, izšķirīgiem notikumiem bagātākais laika posms mūsu tautas vēstures gājumā.

Lielajā Tēvijas karā cīņā pret kāšķrasta iebrucējiem latviešu tauta kopā ar pārējām padomju tautām nosargāja savas zemes brīvību, neatkarību un godu un ar varenās, mums draudzīgās krievu tautas palīdzību satrieca uz neceļanos savu mūšēno un ienīstāko ienaidnieku — vācieti.

Padomju Savienības pasaulvēsturiskā uzvara pār fašistisko Vāciju nozīmēja, ka mūsu tauta uz visiem laikiem nostājās uz socialisma ceļa, ka viņa stingri un nelokāmi ies to ceļu, pa kuru dižu kauju un darba slavas vainagoto padomju tautu saimi nešaubīgi ved godrā Lēņina-Staļina partija.

Padomju tautām, tai skaitā latviešu tautai, uzvara pār ienaidnieku nebija viegla. Tā izcīnīta asinīm frontē un sviedriem aizmugurē. Taču «lielle upuri, ko esam nesuši mūsu Dzimtenes brīvības un neatkarības vārdā, neskaitāmie zaudējumi un ciešanas, ko pārdzīvojuši mūsu tauta kara gaitā, sasprindzinātais darbs aizmugurē un frontē, kas ziedots uz Tēvijas altāra, — nav bijis veltīgs un vainagojis ar pilnīgu uzvaru pār ienaidnieku», teica biedrs Staļins 1945. gada 9. maijā uzrunā tautai.

Tēvijas kara gadi, padomju ļaužu milzu piepūles un izturības rezultātā izcīnītā uzvara ienes cilvēces vēsturē uz mūžu. Uzvaras izcīnīšanā savi nopelni ir arī padomju mākslai un literatūrai. Padomju literatūra, visprogresīvākā literatūra pasaulē, var dibināti lepoties ar to, ka tautas varonardā tā ieguldījusi arī savu daļu.

Mūsu rakstnieku otrajam kongresam sanākot, ar gandarījumu jāmin, ka latviešu padomju literatūra nav stāvējusi sāņus no grandiozās cīņas, ka tā runājis ar savas tautas balsi ierakumos un aizmugures varonīgajā darbā, stiprinājusi padomju cīnītāju morāles spēkus, iedvesmojusi pārliecību uzvarai.

Nāk prātā 1941. gada jūnija dienas, kad sanāca rakstnieku pirmais kongress. Bija pagājis taisni gads, kopš Sarkanās Armijas daļas, tautas gavilju sveiktas, ienāca Rīgā. Ar vienu rāvienu darbaļaudis izmēza vēstures mēslainē plukratu režīmu, kas loloja ce-

ribas pārvērst mūsu zemi par hitlerisko laupītāju placdarmu karam pret Padomju Savienību. Bet uzvarēja tauta, kas no apspiestas un nonievātas kalpones kļuva par istu savas zemes saimnieku. Dzīve pārvērtās pašos pamatos. Un to izdarīja padomju iekārta, darbaļaužu vara, par ko pašaieliedzīgi un ilgi cīnījās tautas labākie dēli un meitas.

Krass lūzums notika literatūrā. Līdz ar kapitalistu varu pie malas tika nobīdīta buržuaziskā literatūra, kas apdziedāja plutokrātiju un reakciju, indēja jaunatnes apziņu un naidīgi nostājās pret tautu viņas cīņā par brīvību un laimi. Literatūra kļuva par svarīgu ideoloģisku ieroci darbaļaužu masu audzināšanā socialisma garā, tās priekšā nostājās jauni uzdevumi, pavērsās jaunās nākotnes perspektīvas. Jaunā literatūra aktīvi iesaistījās socialistiskajā celtniecībā, gāja kopols ar brīvību un neatkarību atguvūšo tautu.

Pirmajā laikā rakstnieki savos sacerējumos pa lielāku daļu vēl aprakstīja neseno drūmo pagātni, bet arvien vairāk viņu dzejās, stāstos un aprakstos parādījās padomju dzīves temas — no kapitalistu jūga atbrīvotais darbs, socialistiskās celtniecības patoss, jaunā cilvēka seja un tie spēka avoti, no kuriem tas smel savu dzīvošo ierosmi. Blakus vecākās un vidējās paaudzes progresīvajiem rakstniekiem nostājās jaunā paaudze.

Pirmais padomju varas gads bija zināmu sasniegumu un tālejoši iecerētu nodomu gads literatūrā. Taču šodien būtu nevietā apgalvot, ka šai gadā mūsu literatūra jau izauga līdz padomju mākslas prasību līmenim. To mūsu rakstnieki aizsniedza vēlāk, kauju dāros un ugunīs.

Vēl Rīgu nebija atstājuši visi mūsu kongresa viesi, brālīgo republiku rakstnieku pārstāvji, kad pie padomju zemes robežām atskanēja kara pērkonis. Bez kara pietiekuma, nodevīgi lauzt līgumu, Padomju Savienības tautām uzbruka hitlerisko bandītu ordas. Mūsu zemē lauzās sensenais ienaidnieks, vācu baronu pēctēji, līdz zobiem apbrūņoti ar Eirōpā salauptu tehniku.

Atminot tās dienas, no prāta neizdūgadsimtu nauda uzliesmojums, kas ar jaunu spēku pamodās tautā pret zvērigajiem iebrucējiem. Ar naidā un sāpēs degošu sirdi uz laiku bija jāpātrauc mierīgās celtniecības darbs un visi spēki jākoncentrē Dzimtenes aizsardzībai, ienaidnieka sakāvei.

Jānis Grants

Arī mūsu literatūra vīrišķīgi nostājās uz kara ceļa. Tā zināja ne tikai, pret ko jācīnās, bet arī par ko. So atziņu mūsu rakstnieki guva pirmajā padomju varas gadā, un tie, kuri aizgāja ar Sarkanu Armiju, nedomāja kaut kur aizmugurē nogaidīt kara beigās, bet stājās aktīvo cīnītāju rindās, lai aizstāvētu socialistisko Dzimteni.

Bija pagājis nedaudz vairāk par mēnesi kopš Rīgas atstāšanas, kad pa dažādiem padomju apgabaliem evakuētie latviešu rakstnieki brīvprātīgi ieradās latviešu strēlnieku divīzijā. Gorochovcas nometnē pulcējās visi spalvas darbinieki, izņemot tos, kam neatļāva gadi, vai kas strādāja valsts vadītāju posteņos. Dzejnieks Andrejs Balodis jau cīnījās Lēņingradas frontē. Tāda kārtā divīzija ilgāku laiku kļuva par mūsu literatūras centru, bet divīzijas avīze «Latviešu strēlnieks» sākumā par galveno preses organu.

Diendienā saskardamies ar karavīru masu, rakstnieki tur radīja savus pirmos kara dzejoļus, stāstus, aprakstus, kuros izskanēja visas mūsu tautas domas un jūtas, nelokāma cīņas griba un apņēmība uzvarēt kāšķrasta suņus, kas plosīja gabalos dzimto zemi.

Nevar garāmejojot nepieņemt apstākļus, kādos šie darbi radušies un kādos frontē visā kara laikā pierada strādāt lielākā daļa rakstnieku. Dienā aizņemti ar militārām mācībām, rakstnieki vēl vakarā sēdās zemīcā pie krāsniņas un tās liesmas atblāzmā rakstīja. Tā Gorochovcas nometnē dzima neviens vien Arvīda Grīguļa, Indriķa Lēmanis u. c. stāsti, Friča Rokpelņa, Jūlija Vanaga, Valda Luksa un Anatola Imermaņa dzejoļi.

No tā laika pagājuši pieci gadi, par kuriem jārunā kā par latviešu padomju literatūras nobrieduma gadiem. Vislabāk tas vērojams, ja paskojam to dienu «Karoga» burtnīcām, kas iznāca almanāha veidā. Ja sakām, ka kara gadi bija mūsu literatūras nobrieduma gadi, tad tie nav nekādas pretrunas. Tam tā bija jābūt, jo karš ar visu savu neapdomājamo smagumu lika arī rakstniekiem sasprindzināt savu enerģiju un mest cīņā to garīgo spēku, kas piemīt vienīgi padomju rakstniekiem.

Un tā kauju mutuli, cīņā par savas

dzimtenes brīvību mūsu literatūra izauga par to spēku, kas spēj ietekmēt un virzīt. Tā runāja ne tikai ar cilvēkiem frontē, tā neapzīmēja laudis, kas bija palikuši viņpus frontei, kas dzīvoja okupantu jūgā un gaidīja savu atbrīvošanu. Šī līnija mūsu rakstnieku kara darbos bija spēcīgākā. Un citādi tas nevarēja būt, jo ienaidnieka sagrāve, savas tautas atbrīvošana no ienīstajiem vāciešiem bija arī literatūras galvenais uzdevums. Tikai tāda ceļa tā spēja izaugt līdz tam līmenim, ko no padomju literatūras prasa tauta cīnītāja.

Vai šodien maz jāapgalvo, ka Tēvijas karā radītie Andreja Upiša, Viļa Lāča, Jāņa Sudrabkalna, Arvīda Grīguļa, Indriķa Lēmana, Ignāta Muižnieka, Friča Rokpelņa, Valda Luksa, Jūlija Vanaga, Andreja Baloža, Meinharda Rudziņa u. c. stāsti, lugas un dzejoļi iedvesmoja mūsu tautu cīņā pret ienaidnieku, ka tie šodien ir tie dokumenti, kas raksturo mūsu strēlnieku un partizanu varonību, viņu padomju Dzimtenes mīlestību, uzticību bolševīku partijai, biedram Staļinam. Literatūra bija partejiska, cieši saistīta ar tautu cīnītāju. Smagajās kara dienās mūsu literatūra nemeklēja ierosmi un iedvesmu citur kā tikai tautas cīņā par mūsu zemes atbrīvošanu, nekur citur kā mūsu zemes karavīru dvēselē. Un tikai tāpēc tā izauga par spēku, kas rada atbalsi sirdīs. Šis īpašības mūsu rakstniecībā ieaudzina padomju vara.

Nenoliedzot savu parādu, ka latviešu rakstnieki nav vēl visā pilnībā atseguši un parādījuši padomju karavīra cēlās morālās īpašības, jāsaka, ka viņu darbi bija cienīgi līdzgaitnieki asiņainajā kara ceļā. Rakstnieki kopā ar Padomju Armiju atgriezās no ienaidnieka atbrīvotajā dzimtenē un līdz pat šodienai viņu rakstītajās rindās nerimst lielo cīņu un uzvaru dienu varēnā atbals.

Karš, smagās pārbaudījumu dienas papildināja latviešu literatūras saimi ar jauniem talantiem, ko galvenokārt izaudzinaja un skoloja fronte. Lai nosaucam kaut Pēteri Silu, Montu Kromu, Ceciliju Dineri, Vizbuli Bērci, Veru Kacenu u. c., kas savu literāro darbību iesāka strēlnieku laukrakstos, bet kuru vārdi un darbi tagad pazīstami plašās masās.

Sācies pēckara celtniecības periods mūsu dzīvē, arī literatūrā. Mūsu tautai jāveic grandiozs darbs, lai atjaunotu to, ko izpostījis neilvēcīgais ienaidnieks. Un ne tikai jāatjauno. Staļina

jaunā piecāde nosacījusi grandiozus plānus, konkrētus uzdevumus, kuru rezultātā mūsu Dzimtene izmainīs savu seju, mūsu dzīve kļūs gaišāka nekā jebkad agrāk. Pa šo bolševīku partijas ceļu ejot, mēs sasniegsim komunismu — mūsu tautas gaišākā sapņa piepildījumu.

Protams, šai ceļā brīžiem jāstāpās ar smagām grūtībām, tāpēc jāmobilizē visi spēki, lai Staļina piecādi izpildītu un pārsniegtu.

Biedra Staļina plānus latviešu tauta izpratusi un to pierāda ar savu darbu pilsētās un laukos. Darba varonība mūsu rūpnīcās un sētās laidusi dziļās saknes, par to liecina kā veselu kolektīvu, tā atsevišķu cilvēku piecādes plānu izpildīšana un pārsniegšana. Par to gaišu liecību dod šā pavasara sējas kampaņa.

Kā mūsu literatūra pēckara periodā veic savus plānus? Vai tā pietiekami atbalsta savu tautu viņas varonīgajā darbā? Ar līdzīgiem jautājumiem, bez šaubām, nāksies sastapties un tos atbildēt rakstnieku kongresam.

Mūsu rakstnieki visos žanros ir nenoliedzami snieguši atbalstu tautas darbā, un var droši teikt, ka šī palīdzība vēl pieaug. Tani pašā laikā mums vēl maz darbu, kuros visā dziļumā paceltos padomju celtneka tēls, viņa patriotisms un pašaieliedzība cīņā par dzīvi, par komunismu. Mūsu pēckara literatūra ne tuvu nav vēl veikusi tos uzdevumus, kas tik skaidri un konkrēti formulēti partijas ievērojamajās lēmumos par literatūru un mākslu. Dažbrīd liekas, ka mūsu rakstnieku par maz aizrauj un ieliekmo padomju lieliskās uzvaras darba frontē, salīdzinot ar uzvarām pār ienaidnieku.

Mūsu literatūrai, kas kopā ar tautu cīnījās karā, tāpat kopā jācīnās darba frontē, metot skatu nākotnē. Citādi tā nebūtu padomju vārda cienīga.

Lielā vieta ierādīta mūsu literatūrai, milzīga tās nozīme tautas, it sevišķi jaunatnes, morālajā un politiskajā audzināšanā. Tas pilnībā jāizprot katram padomju rakstniekam. Viņiem, pielietojot socialistiskā realisma metodi, jārada tēli, kuros tauta skatītu savu varonīgo darbu, lai šie tēli iededz mūsu jaunatnē tieksmi iet tikai uz priekšu, pārvarot visus šķēršļus ceļā uz komunismu!

LATVIEŠU PADOMJU PROZA

1941. gada jūnijā, sanākot pirmajam Latvijas padomju rakstnieku kongresam, mums vēl nebija puse to prozas grāmatu, kas šodien. Mums vēl nebija pilnskanīgu, laikmetisku, socialistiskā realisma garā rakstītu padomju noveļu, stāstu un romānu. Viļa Lāča «Pažadētā dzimtene», Annas Sakses «Darba cīņā», Roberta Seļa Buršs un zelti», Indriķa Lēmana romāns «Cietās rokas» un citi stāsti, tāpat citu autoru darbi pa lielāku daļu bija sarakstīti vēl buržuaziskās Latvijas spiedīgajos apstākļos. Tas pat sakāms arī par Jāņa Niedres «Piecu korpusu kameņiem» un nepabeigto romānu «Peiveļišku sala». Arī tautas rakstnieks Andrejs Upišs pirmajā padomju gadā publicēja tikai dažus agrāk sarakstītus stāstus. Viņa īpatnais satiriskais romāns «Ziņģu Jēskas uzvara», ko iespieda nedēļas žurnāls Atpūta, kara dēļ palika nepabeigts.

Latviešu padomju proza isti radās tikai Tēvijas kara gados. Šais visgrūtākajos apstākļos radās virkne spēcīgu kara stāstu un noveļu. Kara gados Andrejs Upišs sarakstīja savu lielo zemniecības epopeju «Zaļā zeme», parādās Viļa Lāča ievērojamās noveles «Vecā Krūzes dēli», «Notikums jūrā», «Saimnieks pārnāk mājā» un himniskā poema par latviešu strēlnieku varonību «Nākotnes kalēji». Šajā laikā spēcīgus stāstus un noveles raksta Jānis Grants, Arvīds Grīguļis, Indriķis Lēmanis un Jūlijs Vanags. Prozaiku saimei pievienojās Ignāts Muižnieks un Anna Brodele. Muižnieka pirmie kara stāsti «Seši pie ložmetēja» un «Saruna par meiteni» apliecināja krietnu prozaika talantu. Vismazāk latviešu padomju literatūrā bija pārstāvēti evakuētie latviešu ļaudis, kas strādāja kolehozes un rūpnīcās. Evakuēto latviešu sievieti pirmā savos stāstos attēloja Anna Brodele. Sievietes ārstes un cilvēka pāraugšanas temai pieskāries Jānis Niedre nelielajā stāstīnā «Brīvdiena».

Protams, latviešu padomju prozaiku kara raža atradīs arī trūkumus. Dažviet vēlējamies redzēt dziļāk tvertu jaunā cilvēka tēlu, kā arī dziļāk tvertu psiholoģisko nianšu dažādību. Tāpat vienā otrā stāstā pamaz varonu individualizācijas. Atgādās, ka tie runā pārāk vispārīgām frazēm, maz atšķiras viens no otra. Bet tās ir neizbēgamas augšanas nepilnības, kuras talanta atzīstības gaitā pamazām atdalās un nozūd. Pati galvenā līnija bija skaidra,

idejiskais saturs nepārprotams. Pārlasot kara laikā rakstītos darbus, šodien gūstam labu ieskatu par lielo cīņu norisi. Tanis mēs jūtam karstu varonību un neaizmirstamu, kauju uguns dāmos tītu latviešu gvarda cīnītāja tēlu. Tā ir laikmetiska un aktuāla proza, kas savu radošo iedvesmu smēla vistuvākajā īstenībā. Tieši kara gados mūsu prozaiku darbos iezīmējās tās līnijas, kas raksturo padomju prozu. Izejoti no latviešu demokrātisko realistu labākajām tradīcijām, apgūstot pārējo padomju tautu, īpaši krievu tautas, lielo daiļrades pieredzi, mūsu prozaiki sāka savu darbu, balstoties uz stipriem un drošiem pamatiem. Kara laiks latviešu padomju prozai bija sekmīgi skolas gadi, kuros tā iemācījās pareizi attēlot īstenību, pareizi orientēties vēstures gaitā, milzīgāji notikumu drūzmā saskatīt tipisko, jauno, atšķirt sīkās gadījuma parādības no veselā un galvenā.

Nu jau vairāk nekā divi gadi, kopš beidzies karš. Mūsu republikā šai laikā notikušas milzu pārveidības. Straujos tempos norisējis fašistu izpostītās kultūras un tautas saimniecības atjaunošanas un jauniecības darbs. Pārnāms cilvēku psihe, aizvien vairāk samazinās buržuazisko nacionalistu ideoloģijas atlieku ietekme ļaužu apziņā. Laukos un pilsētās asā cīņā ar veco pasauli aug un veidojas jauna cilvēku sabiedrība, top jaunais cilvēks, kolektīvā darba varonis, kas, nokratījis visus pagātnes māņus un aizspriedumus, droši soļo preti komunismam. Tā ir revolūcija, kas pārmaina dzīvi pašos pamatos, ar varenas palu straumes spēku aizmēž vecos grūžus un neturumus, noskalo zemi, lai spēcīgi sazaļotu jaunās druvas plaukums.

Kā šai vētrainajā laikā savu uzdevumu veikusi mūsu prozaiki?

Mēs zinām, ka stāsts, novele, romāns līdzās dramatiskai epikai un liriskai dzejai ir iespaidīgs darbaļaužu masu audzināšanas līdzeklis. Mēs varam nosaukt desmitām labu, brīnišķīgu grāmatu krievu un pārējo padomju tautu prozā, kas uzrakstītas pēckara posmā, kurās līdzās Tēvijas kauju varonim pacēlās pilnasinīgs celtneka, atjaunotāja tēls.

VK(b)P CK vēsturiskie lēmumi un biedra Ždanova runa atgādina arī mūsu rakstniekiem viņu augsto atbildību

tautas un partijas priekšā. Šo lēmumu gaismā šodien aplūkojams veiktais darbs, jānovērtē kļūdas un sasniegumi.

Kas padarīts un veikts šajā grandiozo pārmaiņu laikā, kā mūsu prozaiku darbs ir palīdzējis tautai veikt vēsturiskos uzdevumus, vai tas ir virzījis dzīvi uz priekšu, iedvesmojis darba ierindnieku viņa cīņā par komunisma uzvaru mūsu zemē? Ja kara laikā strādāts labi un veiksmīgi, ar to nepietiek. Dzīve izvirzījusi desmitām jaunu problēmu. Šīs dienas īstenība ir ļoti sarežģīta, un prozas uzdevums ir palīdzēt atrisināt visus sametinājumus, pareizi orientēt lasītāju tais pārmaiņās, kas notiek mums visapkārt. Tas nenozīmē, ka kara tema jau būtu izsmelta. Gluži otrādi, tikai tagad iespējams to ietvert lielās kompozīcijās, attēlot vēsturisko notikumu norisi visā plašumā. Bet to vien darīdama, proza zaudēs saskari ar dzīvi. Mums vajadzīgi idejiski un mākslinieciski zinā augstvērtīgi darbi par dzīves atjaunošanu un tālāko attīstību.

Pārlasot pēckara periodā izdoto oriģinālgāmatu klāstu, varam konstatēt, ka mūsu proza visumā valda mozs meklētāja un pēitītāja gars. Tā nav apstājies pie sasniegtā, bet turpinājusi attīstīties, augusi plašumā un dziļumā, solojusi kopā ar savas tautas dzīvi un atbilst liela laikmeta prasībām. Pirmajā gadā pēc Latvijas atbrīvošanas parādījās virkne labu iezīmīgu stāstu un noveļu grāmatu. Andreja Upiša «Noveles», kas iznāca vēl Maskavā, Viļa Lāča «Stāsti», Annas Sakses «Atgriešanās dzīvē», Arvīda Grīguļa «Caur uguni un ūdeni», Jāņa Granta «Mazās upes sākums», Indriķa Lēmana «Klusie varoņi», Jāņa Niedres «Divos krastos» iezīmē jaunu posmu latviešu literatūrā. Tie vairs nav mēģinājumi, bet socialisma ideju aparata realistiska māksla, kas pārsniedz vienas dienas ieloku.

Šoreiz nepakāvēsimies pie katras grāmatas atsevišķi. Par tām diezgan plaši rakstījis mūsu presē un žurnālos. Šobrīd mūs interesē jaunākais mūsu prozā. Pārlasot laikrakstu literāros pielikumus, «Literatūru un Mākslu», «Karogu» un jaunākos stāstu krājumus, redzam, ka pat līdz pēdējam laikam dominejošā ir attālākas pagātnes tema. Proza līdz šim vēl nav tik dzīvi atsaukusies celtniecības temai, kā to darijusi lirika. Arī kvantitatīvi prozas darbu

birums nav tik liels kā lirikas raža. Bet nevar sacīt, ka prozaiku sacerējums pavisam trūktu jaunās īstenības attēla. Tas vēl ir nepietiekami daudzkrāsains un pilnīgs. Bet jāzina arī tas, ka, lai uzrakstītu stāstu, noveli, nerunājot par romānu, jau tīri tehniskais darba process prasa daudz vairāk laika, dziļākas un pamatīgākas materiāla studijas nekā lirisks dzejoļis.

Tomēr mūsu jaunākā proza savā pamatkodolā ir veselīga, tās idejiskā nostādne droša. Šodien mēs varam lepoties ar tādiem monumentāliem darbiem kā Andreja Upiša «Zaļā zeme» un Viļa Lāča «Vētra». Šos darbus raksturo dziļš vēsturiskums un lieliska savu materiālu pārzināšana. Tās ir laikmetiskas un aktuālas grāmatas, kas ievada lasītāju pašā dzīvē un vēsturē. «Zaļajā zemē» dzirdamas jau pasenu notikumu atbalsis, kas sasauca ar šodien. Tas nav parastais sadzīves romāns ar statiskām laikmeta ainām, bet revolūcionāra un partejiska grāmata, kas ārda buržuazisko nacionalistu ideoloģiskos pamatus, pareizi attēlo vēsturisko īstenību. Tai pašā idejiskajā līmenī pacēlās arī «Vētra», kas ietver visaktuālāko, laikmetisko temu, kas tik labi pazīstama ikkatram no mums. Šajos darbos pirmo reizi mūsu prozā vispilnīgāk parādās socialistiskā realisma metodes radošais dzīvības spēks, kas apdvināto mākslinieku daiļradē kļūst par lielisku palīgīdzekli pareizam īstenības atspoguļojumam. Tāpat gandrīz visi prozaiki pērn un un šodag devuši pa jauni grāmatai. Latvijas Valsts apgāds 1946. un 1947. gadā izdeva Viļa Lāča agrāk sarakstītās noveles un stāstus, Annas Sakses «Skarbo piesitienu», Jāņa Granta «Kalna sādās aizstāvēšanu», Indriķa Lēmana «Kalvi». 1946. gadā iznāca arī pirmā Annas Brodeles stāstu un tēlojumu grāmata «Stiprie cilvēki». Izdevniecības plānā paredzēti Ignāta Muižnieka kara stāstu krājums, Jāņa Plauža stāsti, Jāņa Niedres «Pušķu salas» pirmā daļa, Kārļa Fibera romāns «Brūnā rūsā» un Annas Sakses romāns par pēckara laiku dzīves temā «Pret kalnu», ko patlaban iespējž Karogā.

Izlasot jau izdotos jaunākos darbus, redzam, ka arī tajos vēl dominē kara un attālākas pagātnes tematika. Atsevišķus aktuālus stāstus rakstījuši Anna Sakse, Jānis Grants, Indriķis Lē-

manis, Ādolfs Talcis, Ignāts Muižnieks, Jānis Plaudis, Jānis Niedre, Vera Kacena un citi. Annas Sakses jaunais romāns pēc Viļa Lāča «Vētras» pagaidām ir vienīgais lielākais darbs par pēckara temā.

Prozaiku saime papildinājusies ar jauniem autoriem — Zani Grīvu, Veru Kacenu, Vizbuli Bērci, Evaldu Vilku, Valdi Klīveru, Laimoni Puru un Juri Cumuru, kuri, cik redzams no līdz šim publicētajiem darbiem, sekmīgi varēs strādāt prozas žanrā, kaut arī jaunie autori vēl ne katrreiz tiek veiksmīgi galā ar savu uzdevumu.

Kacenas, Vizbuli Bērces un Valda Klīvera stāsti un tēlojumi rāda jau labas gatavības iezīmes. Tikai Bērcem un īpaši Klīveram vēl ļoti nepietni jāstrādā, izkopjot stilu. Pavisam aplan, ja daži jauns prozaiki iedomājas, ka redakcijām pašām jātiek galā ar valodas un stila trūkumiem. Padomju rakstniekam pašam jāatbild par katru rindu un vārdu. Ja šis atbildības sajūtas trūks, nekāds labs nav sagaidāms. Asi un nesaudzīgi jācīnās pret to kaitīgo iedomību, kas šur tur parādās. Ja kāds uzrakstījis kāris stāstu un domā, ka viņam vairs neviens nekā nevar aizrādīt, ja katru biedrisku kritiku uzņem kā personīgu apvainojumu, tad tas nozīmē pilnīgu sava augstā uzdevuma neizpratni. Pavisam nav labi, kā to dara Evalds Vilks, ja pāris noraidītu darbu dēļ ignē Bērces rakstnieku savienību un visus redakciju lūgumus ierasties uz pārrunām par saviem darbiem. Šādas parādības visādā ziņā jālikvidē.

Mūs gaida grandiozi uzdevumi, atveras brīnišķīgas perspektīvas. Tauta realizē ceturto Staļina piecādi. Lielā cīņā par komunisma uzvaru jāpiedalās arī rakstniekam prozaikim, jāiemūžina stāstos, novelēs, romānos darba varoņa tēls un pats lielais laikmets. Divi gadi ir pietiekami ilgs laiks, lai arī prozaiki jau varētu orientēties jaunajos apstākļos. Laiks prasīt dzīvāku un aktīvāku atsaucību šodienas dzīvei. «Nepieciešami, lai mūsu literatūra, mūsu žurnāli nenorobežotos no tagadnes uzvaru ziņumiem, bet palīdzētu partijai un tautai audzināt jaunatni tādā garā, lai tā būtu bezgalīgi uzticīga padomju iekārtai un pašaieliedzīgi kalpotu tautas interesēm». Šis biedra Ždanova norādījums ik brīdī jāpatur vērā arī latviešu padomju prozaikiem.

Latvijas padomju rakstnieku 2. kongresu sagaidot

MŪSU DRAUDZĪBA

Kas ir mūsu patiesākie, tuvākie draugi, to zinājam sen. Krievu zobens mirdz tālu gadsimteņu krēslainībā, celāmies viņam pret germaņu iebrucējiem. Cik cieši esam kādreiz sadzīvojuši ar krieviem, to rāda daudzās neapstrīdamās slaviskās pēdas mūsu valodā, kur tās, kā daži domā, iezīmējušas jau sestajā gadsimtenī. Cik dziļā mūsu radniecība, to pēc ilgiem vergus un klausu laikiem izjutām, saskardamies ar krievu lielo rakstnieku, zinātnieku, revolucionāro cīnītāju idejām. Tās iedvesa spēku un ticību nākotnei. Latviešu strādnieks, skolotājs, students sadarbojās ar krievu biedriem. Latviešu strēlnieki saprata krievu boļševiku lielos, drosmīgos mērķus un palīdzēja tos ar savām asinīm piepildīt dzīvē. Cik cēli mūsu draugi, cik brīva, apbūšēji vienlīdzīga mūsu draudzība, to dziļi pārdzīvojām Lielajā Tēvijas karā.

Mēs tikko bijām kļuvuši padomju pilsoņi. Tas nozīmēja daudz. Vācu baroniem un latviešu budžiem, ko tauta tik zīmīgi iesaukusi par pēkējajiem baroniem, visiem lielajiem naudas un rūpniecības kungiem, visdažādākajiem darbaļaužu izsūcējiem un apspiedējiem, blēžiem un tautas nodevējiem bija pienācis gals. Ulmanis, aizdās pūdzams un rokas plātidams, nepagūva izmantot savus ārzemju īpašumus, ko bija sagādājis par nozagto naudu, un parakstīja atbrīvotības tautas diktētos aktus. Atvērās cietumu vārti, un cietumnieki, kurus Latvijas buržuāzijas valdība bija vārdzinājusi gadiem, kļuva brīvi laudis, jaunās dzīves cēļi. Kad 1941. gada pavasarī jaunie zemes saimnieki apara savus tīrumus, vagas, ko viņi dzina, nenozīmēja tikai gadsimkārtējo lauku, dabas atjaunošanos, bet gan visas dzīves, visas iekārtas pārvēršanos, revolūciju. Latvijas arāji dzina vagas uz nākotni, un sēkla, ko viņi kaisīja zemē, nenozīmēja tikai ilgādošo rudens ražu, tai vajadzēja pārvērsties jaunā, vissaldākajā, brīvā darbā iegūtā maizē.

Daudzdie laudis Latvijā, arī seni un sirsniņi krievu tautas draugi, tolaik pavīlams maz, tikpat kā nekā nezināja par lielās nācijas vēsturi vēl piedzīvotajām gaitām un sasniegumiem padomju laikā. Reta padomju grāmata izspūrcās cauri cenzurā, dažs tādu grāmatu sameklēja un lasīja slepeni. Bet lielo, blīvo māsu šķira no padomju "saldā nošķirtības, izpūstas nicināšanas un nekaunīgu melu žogi. Un kad nu tie sabruka, arī tādi laudis, kas meliomekad nebija ticējuši, jutās pārsteigti, priecīgi izbrīnījušies. Aiz robežu sliekšņa bija gluži jauna pasaule.

Visā jaunumā un diženumā bija uzplaudis krievu tautas ģenijis, atvēries radošā dzīvē tās lielais vēsturiskais uzdevums. Viņa bija apvienojusi desmit tautu lielām sociāliem, saimnieciskiem, kultūraliem mērķiem, kuru piepildījums solīja pārveidot pašos pamatos dzīvi un radīt jaunu sabiedrību. Krievu tauta bija izvedusi no krēslainies saulē ciltis, kas kādreiz radzījās nākotnē bez jebkādam cerībām un nemitīgi drupa kā launas slimbās saestīkauli. Viņa bija nolīdzinājusi gravas un bedres, kas bija izgrauzītas ilgās, neauglīgās un bieži vien asinainās tautu kildās. Viņa deva iespēju katrai tautai izkopt savu kultūru.

Dažas dienas pirms kara beidzās pirmais latviešu padomju rakstnieku kongress. Tas bija īsts tautu draudzības kongress. Mēs apsvēcām Aleksandru Fadejevu un Nikolaju Tichonovu, ne tikai Janku Kupalu un daudzus citus brālīgo tautu pārstāvjus. Viņu vidū bija gan mūsu kaimiņi lietuvji un igauņi, gan Kaukaza un Vidusāzijas rakstnieki. Ko mēs zinājām agrāk par viņiem? Gete piemin Nizami un citus austrumniekus, Bodenstets azerbaidžānieš Mirzas-Safī dzejas bija izaudzinājās par savām, bet kur kurais īsti dzīvojis un kādā valodā pēdas pamestis, bija skaidrs tikai orientālistam. Jau gadsimteņiem ilgi Vidusāzija daudzām tēlojās kā smilšu tukšsānis ar retām oazēm un daudzām senliaku kapenēm. Un pēkšņi mūsu priekšā stāvēja uzbeķu dzejnieks un deklamēja Ferganas kanāla rācēju vēstuli Stalīnam. Tie bija pavissam jauni notikumi un jauni laudis. Viņi radzījās sirsniņi un atklāti acis, viņu valoda bija draudzīga, viņu interese par Latviju neviltoja. Mēs bijām kļuvuši bagāti ar krietniem draugiem.

Laimīgās dienas skrēja žiglāk nekā putna spārnēm. Kad Hitlera Vācija iebruka Ukrainā, Baltkrievijā, Baltijas valstīs, mēs bijām pavissam jauni padomju pilsoņi. Mums nebija aiz muguras, izņemot pilsonkara veteranus un rūdītās partijas darbiniekus, garās gadu rindas, kas padomju vecāko republiku laudim bija bagāti kā ar kauju, tā ar darba pieredzi, lielam vairumam trūka pat skaidra skata uz notikumiem un, protams, socialistiskās dzīves stājas. Latvieši tikko bija sākuši celt jauno dzīvi, un, lūk, tai pāri jau vēlās vācu iebrucēju tanki. Dažs izkrita kā putns no pērķa. Un tad evakuācijā ar jaunu, dziļāku spēku atskatām padomju tautu draudzības īsto saturu un plašumu. Daudzi latviešu rakstnieki aizgāja kauju ceļus, lai kopā ar saviem

darba biedriem, dažādu tautu pārstāvjiem, cīnītos par Dzimteni. Citi atrada mājas un darbu, un draugus Kirovā, Ivanovā, Maskavā, Padomju galvaspilsētā skanēja vai visas pasaules valodas. Rakstnieku klubā varēja satikt pāragrā nāvē mirušo lietuvieti Cvirku, igauņi Semperu, azerbaidžānieti Vurgunu, tagad arī mirušo uzbeku Alimdžanu, ukraiņieti Riļski, baltkrievu Brovku, moldavieti Bukovu — vārdu te varētu uzskaitīt pilnu avīzes sleju, bet šoreiz tie vajadzīgi vienīgi tādēļ, lai parādītu, cik pasākains tautu bišu strops bija Maskava. Padomju Savienības un visas pasaules brīvību mīlošo tautu centra, sirds nozīmī Maskava saglabājusi arī tagad, miera laikā, bet karā elpa tautām tur saplūda kopā kā frontes kareivjiem vienā zemniecā, un visiem kļuva siltāk un gaišāk, un visiem sirds pukstēja kvēlāk un straujāk. Kā cilvēks ilgojas cilvēka, tā tauta tautas draudzības. Biju aizkustināts, kad Pečoras evakuācijas dienās satiku ne tikai Levu Zaksu, pie Igaunijas un Krievijas robežām citus Latvijas rakstniekus. Bet ko gan var nozīmēt atsevišķa cilvēka draudzīgs pieskāriens, ja to salīdzina ar tautas atsaucību — kā saulaina debess tad pašķiras pār galvu. To izjuta Baltijas jauno padomju republiku pilsoņi kara laikā un šos pārdzīvojumus viņi neaizmirsīs nekad.

No paša sākuma latvieši dzirdēja balsi, kas viņiem iedvesa ticību, kas viņus vadīja cīņā pret vācu iebrucējiem. 1941. gada 3. jūlijā Stalīns runāja par briesmām, kas draud Padomju Savienību brīvo tautu nacionālajai kultūrai un nacionālajai valsts iekārtai. Un latvieši abās pusēs frontē dzirdēja sava lielā drauga un aizstāvja balsi un saprata, ka viņiem sīvi un neatlaidīgi jākarā par savu brīvību. "Kā un atkal biedrs Stalīns runāja par padomju lauzu mērķiem un pienākumiem, noskaidrodams notikumu jēgu un mudinādams cīnīties pret hitleriešiem. "Vācieši tagad uzskāusi iekāršanas, netaisnīgu karu, lai sagrābtu svešas teritorijas un apspiestu svešas tautas. Tāpēc viņiem, godīgiem laudim, jāsaucas pret vācu iebrucējiem kā pret ienaidniekiem" (6. 11. 1941.). Viņš vēlāk varēja teikt vārdus: "Mūsu zemes tautu draudzība izturējusi visas grūtības un pārbaudījumus un vēl vairāk norādījusi visu padomju lauzu kopīgajā cīņā pret fašistiskajiem iebrucējiem" (6. 11. 1943.). Viņš domāja par visām apspiestajām tautām. "Mums jājāglābjam no nebrīves mūsu brālī poļi, čekoslovaki un citas mūsu sabiedrotās Rietumeirotas tautas, kas atrodas zem hitleriskās Vācijas papēža" (1. 5. 1944.). Viņš teica, kur izaug padomju spēka avoti: "Padomju patriotisma spēks ir tas, ka tā pamats ir nevis rašu vai nacionālistiski aizspriedumi, bet dziļa tautas palvība un uzticība savai padomju Dzimtenei, visu mūsu zemes naciņu darbaļaužu brālīga sadraudzība. Padomju patriotisms harmoniski apvienojas tautu nacionālās tradīcijas un visu Padomju Savienības darbaļaužu kopīgās dzīvības intereses. Padomju patriotisms nesaskaldā, bet, tiesi otrādi, sakausē visas mūsu zemes tautas un tautības vienotā, brālīgā saimē. Šai apstākļi jāskatā pamati Padomju Savienības tautu nesagraujamajai un arvien stingrākajai draudzībai. Tai pašā laikā PSRS tautas cieni aizrobožas tautu tiesības un neatkarību un vienmēr izrādījušas gatavību dzīvot mierā un draudzībā ar kaimiņu tautām. Šis apstākļi jāatstāj par pamatu mūsu valsts attīcībām ar brīvību mīlētājām tautām, kas paplašinās un nostiprinās" (6. 11. 1944.). Šo vārdu patiesība apstiprinās ik dienas. Kapitalistiskajā pasaulē tautu tiesības mīdā kājām. Blakus Dienvidslāvijai, Bulgārijai un Rumānijai, kam padomju ieroču uzvara atnesuši brīvību, varonīgā Grieķija noasiņģo nemitīgās cīņās pret apspiedējiem. Daudzām tautām vēl būs jāziedo vislielākie upuri, lai sasniegtu visu to labo, cēlo, dzīves attīstībai nepieciešamo, ko padomju laudim devis Stalīna tautu draudzības likums.

Latviešu rakstnieki vēl pārāk maz dārkūši, lai parādītu augstvērtīgos mākslas darbos, kā šis likums iemiesojas dzīvē. Ir dzejas un stāsti par šo temu, bet tā prasa plašāku vērienu. Latviešu rakstnieki ir arī pārāk kūtri iekļūti un gausi tiecas apgūt brālīgo tautu valodas. Dzejas mēs netulkojam no oriģinālvālodas. (Puškina iekļūtiem jāpriet krieviski, bet vai Baratašvili un Čikovani latviskotājiem gruziņu valoda nav vajadzīga?) Arī liela daļa krievu gan netulko tieši

no oriģināla, bet viņiem ir burtiskie atvērsmojumi, podstročniki, kur dots vārdu pa vārdam viss materials prozā ar ritmiskiem un strofiskiem atzīmējumiem un komentāriem. Mums līdz šim nav bijis arī tādu. Var iedomāties, par ko dažu reizi pārvēršas dzeja, kas latviskota pēc krieviskā dzejiskā tulkojuma. Tagad, ceram, saņemsim visus vajadzīgos burtiskos atulkojumus un materials tieši no pirmavotiem, no brālīgo republiku rakstnieku organizācijām. Bet atkal jāskubina tie biedri, kam padodas valodas, iegūt vajadzīgās zināšanas.

Kā daudzās, ļoti daudzās lietās, arī tulkošanas darbā mums par labu paraugu var nodēret Andrejs Upits. Viņš allaž uzsver, ka tulko ar prieku. Savā nemitīgajā darbā dienā viņš vienmēr atradis laiku arī tulkojumiem, un vēl tādu milzīgu apmēru darbiem kā Aļekseja Tolstoja romāniem. Daudzi mūsu dzejnieki labprāt tulko, tā palīdzēdami stiprināt padomju tautu draudzību. Viņiem, iepriekš minētos iebildumus neaizmirstot, dažkārt visai labi panākumi. Jānis Plaudis, Jānis Grots, Eliņa Zāļite, Andrejs Balodis, Valdis Lukss, Arvīds Grīgulis, Jūlijs Vanags, Valdis Grēviņš, Anatols Imermanis, Aleksandrs Čaks, Meinhardis Rudzītis, Mirdza Kempe, Fricis Rokpelnis, Pāvils Vīlps de vusī iespēju latviešu lasītājiem ieskatīties citu tautu dzejā, — tie nav minēti visi vārdi un tie nav arī sarindoti pēc nopelniem. Jaunākajā laikā jāatzīmē divi ievērojami dzejas tulkojumi: latviski tagad lasām Eduarda Bagricka «Stāstu par Opanasu» un Margaritas Aligeres «Zoju». Pirmo paveicis Meinhardis Rudzītis, otro Valts Dāvids. Tāpat izcila nozīme Jāņa Plauža veiktajiem Majakovska tulkojumiem, Valda Grēviņa tulkotajai Solochova «Klusajai Donai».

Bet robi vēl visās malās. Gruzina Rustaveli slavenā poema, armeņu un citu tautu eposi, lielo austrumnieku klasiku poēmas un visvairāk mūsaiķu padomju rakstnieku darbi gaida tulkojājus. Pavissam maz vēl mēs pazīstam ukraiņu bagāto rakstniecību. Krievi mums aizsteigušies priekšā pat pie brālīem lietuvjiem ar Donelaiša «Gadalaiku» tulkojumu.

Lai pilnīgāk un pareizāk atēlotu brāļu tautu laudis savos romānos, stāstos, lugās, dzejās, lai vispār dziļāk ivertu padomju tautu draudzības temu mākslas darbos, lai labāk pārtulkoju citu tautu rakstnieku sacerējumu, latviešiem tuvāk un ciešāk jāiepazīstas ar mūsu brāļu tautu dzīvi, ar Padomju Savienības dabu, vēsturi un laudim, ar viņu sasniegumiem trīsdesmit padomju gados. Te liela nozīme braucieniem uz brāļu sētām un personīgiem satiksmēm ne vien ar darba biedriem, bet vispār ar padomju laudim tuvās un tālās malās. Mūsu dzejniekus jau iedvesmojusi dažām jaukām vārsmām padomju Kazachija un Gruzija. Savstarpējai saskarei un iespaidu apmaiņai jāklūst vēl dzīvāki.

Šo saskari un apmaiņu veicinās arī rakstnieku kongress, kas sanāks Rīgā jaunēdēļ. Latviešu rakstnieki atkal atcerēsies 1941. gada vasaru, kad Jāņu ugunis nemanot pārvērtās bumbu un granātu uzliesmojumus. Viņi atcerēsies, ka draugi, kas bija ieradušies mūsu mīļajā pilsētā, palika mums uzticīgi bargajos kara gados. Daudzu vairs nav dzīvojuši saimē, — jau šai rakstā vien pieminēti Kupala, Alimdžans, Cvirka un Zaks, — un viņus pieminēsim skumju prātu. Bet milzīgā padomju saime nemitīgi aug, un mēs satiksīmes ar jauniem draugiem. Mēs no jauna izstaigāsim grūtās un slavenās strēlnieku gaitas, kur no vienas krūzes purva rāvu kā saldu misu dzēra latvietis un uzbeki. Vērmārdāža liepās raudzīdamies, ieraudzīsim Maskavas liepas, kas Vorovska ielā rakstnieku namā stiepa pretim latviešiem savus zaļos zarus, šalkdamas par dzimteni. Mēs sajūtīsim no jauna, cik diženus varoņdarbus visās dzīves nozarēs paveikusi lielā krievu, tauta, kā kopā ar to cēlušās saulup visas citas padomju tautas, un cik daudz no saviem rakstniekiem galdā Latvija, kuras labklājībai vēltas visas mūsu domas, ziedojami visi mūsu spēki. Ar jaunu savilņojumu latviešu rakstnieki sajūtīs šais dienās, cik stipra padomju tautu draudzība. Tā pārbaudīta briesmās, nekad vairs nesarūsēs un neiznīks. Tā apvieno tautu nacionālās tradīcijas ar visu darbaļaužu dzīvības interesēm. Tā ir stiprākā draudzība pasaulē.

J. Sudrabkalns

Pa „Literatūras un Mākslas“ materiālu pēdām

Liepājas Muzikāli dramatiskā teātra kolektīvs apsprieda rakstu «Neizdevusies operas izrāde» («Literatūra un Māksla» Nr. 19 1947. g. 9. maijā), kurā kritizēts «Seviļas bārdzīņa» uzvedums. Izrādes novērtējums rakstā atzīts par pareizu. Sakarā ar to teātris nolēma visātrākajā laikā likvidēt pieļautos trūkumus. Direktā Sergeja Aļeksejeva-Orlova vietā stājies diriģents Rostislavs Aļeksejevs, režisors

inscenētājs Pēteris Latiševs turpmāk strādās Kārļa Pieša tiešā vadībā. Ievērojami mainīsies vispārējais izrādes plāns, pilnīgi parveidīsies trešā aina. Izmainīsies arī Don-Bazilio un Bartolo lomu traktējums. Jaunais operas diriģents Rostislavs Aļeksejevs sevišķu vērību vēltīs darbam ar orķestri. «Seviļas bārdzīņa» izrāde pārstrādātā veidā notiks ap š. g. 10. jūnijū.

B. Dzeruks — Nils

J. Bulašova — Poja

JAUNĀ AKTIERU KOLEKTĪVA IZCILS SASNIEGUMS

Sakarā ar M. Gorkija lugas „Sīkpilsoņi“ izrādi Krievu dramtas teātri

Socialistiskā realisma lielais pamatlicējs M. Gorkijs šo savu pirmo lugu uzrakstīja 1901. g., kad viņu sāka vajāt cara valdības ierēdņi, neatlaidīgi cenzdāmie traucēt Gorkija darbu. Bet par spīti reakcijas spaidiem, revolucionārā kustība auga un vērtās plašumā. Tā biedēja sīkpilsoņus, kapitalisma padevīgos kalpus. Viņi svaidījās starp divām ugunīm, jūzdam, ka zem kājām zūd ciets pamats un ka sevi pārdzīvojušās buržuāzijas vietā stājas jauns spēks — proletariats.

Krievu dramtas teātra kolektīvs, aktieru jaunākā paaudze, spilgti un spēģīgi parāda to sociālo konfliktu, ko risina M. Gorkijs savā lugā «Sīkpilsoņi».

Lugas uzvedums, kas bija domāts teātra jauno aktieru audzināšanai, viņu spēju izkopšanai, izvērtās par lielu māksliniecisku sasniegumu. Tas liecina par jauno mākslinieku audzināšanas lielo nozīmi, par labu izrādes sagatavošanas darbu.

Režisora A. Denisova vadībā jaunie aktieri guva labus sasniegumus, parādot savas spējas un radošā darba izredzes.

Teātra jaunais kolektīvs šo izrādi gatavoja sešus mēnešus, bez iepriekšēja nodoma rādīt to plašākai publikai. Tas bija liels darbs, kuru vajadzēja veikt brīvajā laikā, pēc mēģinājumiem. Jaunie aktieri ieguva īstu skatuves treniņu: mācījās dīkēju, uznāksanu, savaldību uz skatuves u. t. t. Viņi rūpīgi veidoja un slīpēja savas lomas un četrām mēnešu laikā dziļi ieguvis katrā tēlā, katrā Gorkija lugas situācijā. Režisors Denisovs aktierus neželjoja. Viņš daudz prasīja un bija nesaudzīgs. Un aktieri sajūta, ka viņi aug, ka ar katru mēģinājumu viņu veidotie Gorkija tēli kļūst plašāki un pilnīgāki. Tās iedvesmoja viņus darbā un mācībās.

Sis rūpīgais jaunrades darbs deva ievērojamus panākumus. Rezultatā Krievu dramtas teātris deva labi sagatavotu izrādi, pareizi atklājot sociālās temas saturu, temas, kas tik ļoti satrauca Gorkija revolucionāro domu. Šai temai dziļa sabiedriska nozīme. Lugas inscenētāja uzdevums — ar spilgtiem, raksturīgiem tēliem parādīt tālāka šķirī un augošās šķiras — proletariata — spēku.

Ja nezina šīs izrādes rašanās vēsturi, tad nekad nevar teikt, ka vairs tas dalībnieku, kas tik pārliecinoši veica savu uzdevumu, līdz tam parādījušies uz skatuves tikai epizodiskās lomās.

Aktieris B. Dzeruks, kas tēlo galveno lomu — strādnieku Nilu, Bezsemjonovu audzudēļu, uz skatuves nokļuva nesē. Pirms padomju varas nobīdināšanās Latvijā viņš bija strādnieks Daugavpils kīeģeļu fabrikā. Teātri viņš nokļuva pēc pieciem. Sarkanaļā Armijā pavadītiem gadiem. Pirmo reizi rampas ugunis viņš ieraudzīja epizodiskajā šoferā lomā K. Simonova lugā «Zem Pragas kastaņām».

Isā laikā šis apdāvinātais aktieris, ko buržuāziskajā Latvijā nekādi negribēja uzņemt neviens teātri, izauga par atzīstamu skatuves spēku. Viņš radīja pilnvērtīgu un pārliecinošu Nila tēlu, vaļsirdīgu, godīgu, neatlaidīgu, nelokāmu revolucionāru — to cilvēku, ko Gorkijs meklēja un atrada strādnieku šķirā. Viņa tēlā dzīves romantika saplūst ar dzīves īstenību, sirsnība ar stingru apņēmību cīnīties līdz galam. Skatītājs tie viņa spēkam, tic, ka viņam ir tiesība runāt, ka viņš visu var, jo viņš mēs jūtam uzvarētājas šķiras spēku.

Dzīvi un spilgti arī J. Bulašovas un I. Perovas veidotie sieviešu tēli — Poja un Jelena. Šai izrādē arī viņas ievērojami augušas un guvušas labus panākumus. J. Bulašovas Poja ir sirsniņa, atklāta meitene, kas veidojas par īstu cilvēku. Sarežģīto dziļās iekšējās patiesības piesātināto Jeļenas tēlu pareizi parādīja I. Perova.

Šai spilgtā, pārliecinošā tēlu fonā jo reljefāk izdalās sīkpilsoņu traģedija,

kuru Gorkijs rāda abu Bezsemjonovu paaudzū plānā.

Veco paaudzū — sīkmainos, kīldīgos, skaudīgos sirmgalvju ar viņu šauri egoistiskajām interesēm pareizi tēloja J. Rodīns un O. Oļkarskaja. Taču šos tēlus gribētos redzēt vēl tipiskākus, vēl spilgtākus.

«Inteliģento» sīkpilsoņu jaunā paaudze Pētera (J. Kočetkovs) un Tatjanas (M. Dolgaja) personā centās izrauties no sīkpilsoniskās vides, bet viņus saista šķiras pretrunas un viņiem trūkst spēka un drosmes izšķirties. Pēteris it kā gribētu pieslieties studentu revolucionārajai kustībai, bet — tepat arī nobīļies novēršas no tās. Savas bailes viņi slēpj zem vilšanās un garlaicības maskas. Viņi nespēj dziļi just, nav spēģīgi ne lielā mīlestībai, ne lielam naidam. Viņi tikai raud un vaimanā par savu likteni.

«Piezīmēs par sīkpilsoņiem», kas ir it kā lugas komentāri, Gorkijs dažus gadus vēlāk rakstīja: «Sīkpilsonis vienmēr ir līriķis, patosam viņš nepielejams, viņu it kā pavada bezspēcības lāsts.»

Aktieri Kočetkovs un Dolgaja to pilnībā nav ievērojuši. Vietām viņi kļūst patētiski, it kā gribēdami skatītāju aizkustināt ar savu personīgo traģiku. Iznāk, it kā viņi savā reneģatīsmā nebūtu vainojami, it kā uz šo soli viņus fatali spiestu viņu šķiriskā izcēlšanās; Ne velti veicās Bezsemjonovs par viņiem saka: «Visgrūtāk man paciest to, ka es viņos neredzu rakstura... Nekā tāda stipra... Katram cilvēkam taču ir kaut kas savs... Bet viņi tādi kā... kā bez sejas!» Šo Tatjanas un Pētera nenozīmīgumu, rakstura trūkumu vajadzēja parādīt asāk. Konflikta traģisms nav vis tas, ka viņi nespēj pārvarēt pagātnes ēnas, bet gan tas, ka viņi tiecas pēc ērtas, rāmas dzīves, — kurai tomēr nav vairs agrāko priekšnoteikumu, bet kuru no jauna izveidot viņi ir par slinkiem.

Ne velti Teterevs (viņu diezgan spilgti, kaut vietām nelīdzeni, tēlo N. Semjonovs), mierinādams veco Bezsemjonovu pēc Pētera aiziešanas, saka viņam: «Tālu jau viņš no tevis neaizies, tikai uz laiciņu pacēlās augšā, viņu tur uzvilka... Bet gan jau viņš nokāps atkal lejā... Tu nomirsi, — viņš drusku pārtaisīs šos stāli, noliks mēbeles citā vietā un dzīvos tāpat kā tu prātīgi un omulīgi...»

Te arī visa sīkpilsoņu traģedija, kuri neprot īsti cīnīties un baidās to darīt pat savas personīgās laimes labā. Viņi neprot saskaņot sabiedrības labumu ar cīņu par lielu un gaišu ideju, kas Nila un viņam līdzīgu cilvēku dzīvei dod dziļu un trausksmainu saturu, ļauj viņiem skaidri saskaņot savu mērķi un droši iet pretim tam jaunajam, ko sevi nes proletariata revolucionārā cīņa.

Viltīgā un gudrā, bet tai pašā laikā vientiesīgā un it kā atklātā rezoniera Perčichina lomu ļoti veiksmīgi veidojis G. Zacharovs. Viņa Perčichins visai tipisks un nodrošina skatītāja piekrišanu.

Nelielo Cvetajevas lomu labi tēloja J. Serdžeckina, studentu Siškinu — I. Tkačenko, Stepanidu — A. Kovaļova, doktoru — V. Michalevičs.

Jauno aktieru grupai ir viss vajadzīgais, lai tā augtu un veidotos tālāk. Režisors A. Denisovs pierādīja, ko ar labu gribu var izveidot no jauna un nepiedzīvojuša spēka. A. Denisova nopelns jo lielāks vēl tāpēc, ka mizanscenās viņš neuzspēja savu režisora izdomu. Visas situācijas viņam izraisās loģiskā lugas secībā, tās attaisnotas un vajadzīgas. Ievērojot vislielāko vienkāršību, vistingrāko realismu, Denisovs mizanscenās tai pašā laikā pratis panākt, ka garo izrādi no sākuma līdz pat beigām var skatīties ar neatlābstošu un dziļu interesi. Latvijas teātru repertuarā tā ir liels ieguldījums.

M. Rešals

ZIEMEĻU TAUTAS DZIESMAS MEISTARI

Rīgu apmeklējusi ievērojama dziedātāju vienība — Ziemeļu dziesmas krievu tautas koris Antonīnas Kolotilovas mākslinieciskajā vadībā. Koris ir etnogrāfisks — pēc sava sastāva, repertuāra, uzdevumiem. Tajā dzied dziesmu pratējas no Padomju Savienības Ziemeļu apgabaliem, īpaši no Archangeļskas apgabala, Pinegas, Piejūras, Lešukovskas u. c. rajoniem. Ziemeļi, — kā to, varbūt, ne vienmēr iedomājami, — ir viena no visnecismelamākajām krievu tautas dziesmu mītēm, kur apbrīnojami tīras un bagātās formās saglabājusies senā krievu tautas dziesma.

Pinegas dziesmām, kas ir šā kora repertuāra pamatā un ko korī pārstāv vairākas šā novada dziesmu meistarienes, padomju muzikas folkloras pētniecība vērtīgi pat izcēla ievērojamā — to iecina divi bieži Pinegas dziesmu krājumi, kas īsi pirms kara iznāca Maskavā — E. Hipinsa un Z. Evalda redakcijā.

Kora sastāvā ir daudzas dziedātājas, kas pašas arī ir dzīvās, radošās tautas mākslas tradīcijas nesējas, kuru sacerētās dziesmas arī rotā kora programmu. Koris izaudzis un attīstījies divdesmit gadu ilgā darbā, šai laikā no mākslinieciskās pašdarbības vienības kļuvis par profesionālu kolektīvu, kas apvieno dziedātāju ansambli, banjānistus, dejojāņu trupu un arī tautas dziesmu teicējas.

Kad kora dziedātājas garā puslokā nostājas uz estrādes, skatītājam paveras krāšņā tautas tērpu zieds, zilbīnās savā krāsū, ornamentu, izrotājumu bagātībā. Jau pirmās dziesmas savaldzina ar sevišķo kora skanīgumu,

lidzeno, plašo dziedājumu, kora tembrālajām krāsām, tīro, stingro priekšnesuma stilu. Koris dzied bez dirigenta, — ko gan atvieglo banjānistu instrumentālais pavadījums, — ar lielu dabisku muzikalitāti, emocionālu spēku, izteiksmes pilnību.

Kora programā raibā rindā mijas episkās, liriskās dziesmas, jautrās častuškas, tautas dejas. Te stingrās, mierīgā lieliskumā plūstošās paša kora meistarīgu sacerētās patriotiskās — dzimtenes, Tēvzemes kora dziesmas, kurās tagadnes tematika ietverta tīras tautas mākslas tradīciju formās; te šī pati tematika pat draiskajā, asprātīgajā častuškā žanrā. Sevišķs melodiju skaistums un savdabīgums senajās sadzīves, kāzu, deju, rotaļu, liriskajās un episkajās dziesmās, kur tik bagāti savijas meldījas ar piebalsim; šajos ziemeļu tautas dziesmas žanros ir dziļākie krievu klasiskās muzikas tautiskie avoti. Mazs dziedātāju ansamblis ar dzīvu un gaumīgu humoru dzied virkni častušku, ar katru pantu klausītājos radīdams smieklū šaltis. Dziesmas nomainās ar straujām, temperamentīgām tautas dejām kora, banjānistu pavadījumā, arī ar pantomīmiski iztēlotām dziesmām. Sevišķu uzmanību saistīja teicēja A. Suchoverchova ar savu stāstu par Tēvijas karu; teicēja valdīnāja ar dziļi cilvēcīgu izteiksmes siltumu.

Nemēģināsim raksturot katru atsevišķu kora sniegumu — tipiskās intonācijas, tembrus, visu priekšnesuma veidu, — to vajag pašam dzirdēt. Mums šie kora koncerti deva dzīvu ieskatu patiesajā ziemeļu tautas mākslā, ļoti tīrajā un dabiskajā tās skaistumā.

Jēkabs Vitoliņš

INDRIKA LĒMAŅA LUGAS «KALPU TAKA»

jauniestudējums LPSR Valsts Ceļojošajā teātrī

Indriķa Lēmaņa luga «Kalpu taka» risina nozīmīgu un lielu temu — gājēju cilvēku cīņu par savas zemes stūrīti, par labāku dzīvi.

LPSR Valsts Ceļojošais teātris, kas pirmām kārtām apkalpo mūsu laukus, tāpēc darijās parēži, no jauna iestudēdams «Kalpu taku» LPSR nopelniem bagātā mākslas darbinieka A. Amtmaņa-Briediņa vadībā un ar jaunu aktieru sastāvu. Saldzinot tagadējo iestudējumu ar agrāko, ko redzējām gandrīz pirms diviem gadiem, jāatzīst, ka teātris zināmā mērā progresējis, izlabodams daudzus agrākos režijas trūkumus un nepilnības. Tomēr arī tagad teātrim veicams nopietns darbs, lai izrādē kļūtu mākslinieciski vēl pilnīgāka.

Luga, aptverdama ļoti garu laika posmu (pēdējais cēliens risinās vairākus gadus desmitus vēlāk — 1940. gadā), prasa no aktieriem lielu prasmi un dziļu savas lomas izpratni. Šķiet, ka kolektīviem vēl pārliecinošāk un pilnīgāk jāatsved lugā darbojošā personaža vilcieni.

Anatolijs Mārtinšons Jēkaba Platštrauta lomā vislabāk sevi parādīja pēdējā cēlienā. Turpretim pirmajos cē-

lienos viņam jāatbrīvojas no teātrālas pozesānas un teksta deklamatoriskas norunāšanas, sevišķi sarunā ar dēlu pirms aiziešanas no Stulģa mājām. Jēkabs Platštrauts Mārtinšona tēlojumā ir pārāk vienmuļš un rada melnāhoļiska cietēja iespaidu. Padziļinot šo tēlu, aktieris varēs parādīt Platštrautu pilnāsinīgāku un pārliecinošāku. Tas pats sakāms arī par Austras Rožkalnes tēloto Lavīzi.

Samērā labus skatuves tēlus sniedz pagasta nabagu tēlotāji. Sevišķi tas sakāms par Pētera Vinka Ermoniku Krišu, Almas Puķetes Pestļu Jūliiti un Valijas Skujas Anlizi.

Harijam Veisbergam labi izdevies parādīt vientiesīgo Stulģa priekšstrādnieku Leksi. Pietiekami labi savas lomas veidojuši arī Frīcis Ozols — gans Pēteris, Jānis Pabērzs — Jēkaba un Lavīzes dēls Juris un Kirils Freimanis — Kanenīks.

Padziļinot lugas tēlus un ieliekot spēlē vairāk pārdzīvojuma, LPSR Ceļojošais teātris spēs sniegt mūsu lauku skatītājiem interesantu un labu izrādi.

F. Strautnieks

DŽ.B.PRISTLI

Iznākusi Dž. B. Pristli grāmata «Trīs vīri jaunos uzvalkos»

Indriķis Lēmanis

KALVE

Drīzumā iznāks I. Lēmaņa grāmata «Kalve»

JAUNAS GRĀMATAS

Valsts izdevniecība redakcijai piesūtījusi šādus izdevumus:

Valsts izdevniecība redakcijai piesūtījusi šādus izdevumus:

Daijliteratūra

Dž. B. Pristli. «Trīs vīri jaunos uzvalkos». Tulkojis O. Darbiņš. S. Gelberga vāks. 128 lpp. Maksā 5 rbl. 50 kap.

A. Puškina. Proza. Kārļa Egles, Kārļa Freiberga un Valda Grēviņa tulkojuma. Rūd. Jansona vāks. 392 lpp. Maksā 15 rbl.

M. Saitikovs-Sčedrins. Pasakas. Tulkojis A. Šmidre. Ilustrējis V. Medvedjevs. 112 lpp. Maksā 7 rbl.

Konstantīns Simonovs. «Krievu jaunatjums». Luga trīs cēlienos, septiņās

ainās. Tulkojis J. Vainovskis. K. Sūniņa vāks. 84 lpp. Maksā 3 rbl.

Literatūras kritika un publicistika

V. I. Lēpina un J. V. Staļins. Par presi. Rakstu krājums. 88 lpp. Maksā 1 rbl.

Valdemārs Kalpiņš. Avīze karavīrs. R. Dzeņa vāks. 248 lpp. Maksā 3 rbl.

Muzika

M. Blanters. 3 dziesmas. Balsij ar klavieru pavadījumu. Maksā 3 rbl.

Dziesma par Dzimteni. V. Lebedeva-Kumača vārdi, I. Dunajevska muzika. Maksā 10 kap.

IZNĀKUSI „KAROGA“ 5. BURTNĪCA

Iznākusi Latvijas Padomju rakstnieku savienības orgāna — literatūras un mākslas mēnešraksta «Karogs» 5. (maiņa) burtnīca.

Burtnīcas saturā: Valža Luksa dzejolis Met jaunu tiltu; Mirdzas Ķempes dzejolis Jaunā plāvēja dziesma; Andreja Baloža dzejolis Darba zemnieks; Alfreda Krūklja dzejolis Uzva-

ras diena; Meinharda Rudziņa dzejolis Padomju kareivju dziesma; Anatola Imermaņa dzejolis Maija parade; Cecilijas Dineres dzejolis Leningradietē; Ernasa Balodes dzejolis Mūsu zeme; Pāvila Vilpa dzejolis Lielais darba joms; Cecilijas Dineres dzejolis Draudzība; Alfreda Krūklja dzejolis Audējas prieks; Vizbuļa Bērces stāsts Ceļš uz rietumiem; Anatola Imermaņa dzejolis «Te radio»; Margaritas Aliģeres poēma Zoja nobeigums; Staļina premijas laureata Pāvila Bažova Uralu teiksmas; prof. Roberta Pelšes raksts Padomju tautas vadopi uz latviešu skatuves; Ignata Muižnieka raksts Mūsu šīsdiens liriskas galvenā tema; doc. Jāņa Niedres raksts Reakcionārās teorijas latviešu folkloristikā; Arvīda Grīgula raksts Par krievu padomju liriku un tās attīstību; Adolfa Taiča raksts Poēma, kas māca mīlēt tautu un dzimteni. Turpinās Annas Sakses romans Pret kalnu.

Mākslinieciskā pielikumā: Helenas Dammehīras «Pavasaris» — daudzkrāsaina reprodukcija. Margēra Vitoliņa «Maskava raida» un foto aina no N. Pogodina lugas Kremļa kuranti uzveduma LPSR Valsts Dramas teātrī.

MIERA DIENĀS

kaufas uzdevumus, kā nācies skatīties nāvei acīs...

— Bet tagad atnācu šurp, lai atkal ķertos pie otas, — nobeidza savu stāstu students — partizans.

Uldis Prēdelis tagad mēcās monumentalās glezniecības darbnīcā, ko vada prof. Skulme. Uldis Prēdelis ir viens no labākajiem studentiem. Viņa pēdējais darbs risina partizanu dzīves temu (otrais uzņēmums). Tema atrisināta spilgti un konsekventi. Gandrīz katrs gleznas tēls iecerēts un izveidots patstāvīgi. Kompozīcijas atrisinājumā veiksmīgi izmantotas pirmā plāna figūras. Viss darbs saista ar savu dedzību, patiesīgu, tajā ir skaidra doma un redzama autora prasme izteikt to glezniecības līdzekļiem.

Interesanti arī glezniecības fakultātes IV kursa studentes, VK(b)P biedres, Stalažas darbi. Akadēmijā viņa ieradās vēlāk par citiem, tieši no Padomju Armijas rindām. Bet jau pēc dažām nedēļām viņa pratusi ne vien panākt savus biedrus, bet — daudziem aizsteigties pat priekšā.

Nesen, izvēloties temu semestra dar-

bam, Stalaža to formulēja lakoniski — «Lauku hospitalis». Gleznu viņa nobeidza ļoti īsā laikā, kādēļ komisija to aplūkoja sevišķi rūpīgi. Bet kādreizējā medmāsa taču nevarēja kļūties sev tik tuvu tematikā! Darbs guva pelnītu novērtējumu — «ļoti labi». Operācijas brīdis lauku hospitali attēlots visai reāli. Jaunajai māksliniecei izdevies savā gleznā parādīt frontes dzīves bargo īstenību, padomju ārstu cīņu, glābjošo drosmīgo karavīru dzīvības (trešais uzņēmums).

Bijušos frontes cīnītājus var sastapt ne vien glezniecības fakultātē, bet arī skulptoru vidū, pie kam raksturīgi, ka arī te viņi parāda labas sekmes, sekojot krievu mākslinieku realistikajām tradīcijām.

Pirmajā uzņēmumā redzams III kursa studentes Lejas Novoženecas semestra darbs — kompozīcija par temu «Literatūra un māksla». 1941. gada 22. jūnijā jaunā meitene brīvprātīgi iestājās savas padomju Tēvijas aizstāvju rindās. Četrus gadus viņa ieročiem rokās cīnījās par Dzimtenes brīvību.

Tagad Leja Novoženeca ir viena no labākajām skulptorēm; viņa dziļi mil savu darbu un ziedo visus spēkus arvien lielākas meistarības sasniegšanai.

Socialistiskās celtniecības tema saista ne vien bijušos cīnītājus, bet arī pārējos studentus. Prof. Eliasa darbnīcā mēcās Arnolds Pankoks — V kursa students. Viņa diplomdarbā «Darba rīts padomju Rīgā» (ceturtais uzņēmums) parādīts socialistiskā darba prieks un celtniecības patoss. Viņa darbs liecina arī to, ka Mākslas akadēmijas studentu vairums pievērsušies aktuālai tematikai.

... Prēdelis, Stalaža, Novoženeca, Kozīns, Formozovs, Kirilovs, Kozlovs un vēl daudzi citi Mākslas akadēmijas studenti Tēvijas kara gados cīnījās par mūsu Dzimtenes brīvību un neatkarību. Tagad viņi mēcās un strādā, lai celtu latviešu padomju mākslu, ietu kopsoli ar darba tautu preti vēl lielākiem sasniegumiem.

P. Rjabūna teksts, A. Moklecova foto

